

V torek, četrtrek in soboto
gibajo in velja v Mariboru
brez pošiljanja na
dom za vse leto 8 gl. — k.
za pol leta . . . 4 . . . —
za četrt leta . . . 2 . . . 20 . . .

Po pošti:
za vse leto 10 gl. — k.
za pol leta . . . 5 . . . —
za četrt leta 2 . . . 10 . . .

Vredn. in opravn. vsa
je na stolnem trgu (Dom-
platz) hiša št. 184.

SLOVENSKI NAROD.

Oznaniła:
Za navadno dvestopno
vrsto se plačuje
6 kr., če se natisne tkrat,
5 kr., če se tiska škrt,
4 kr., če se tiska škrt,
veče pisemke se plaču-
jejo po prostoru.
Za vsak tisk je plačati
kolek (stempel) za 30 k.
Rokopisi se ne vračajo,
dopisi naj se blagovoljno
frankujejo.

Št. 10. V Mariboru 23. aprila 1868. Tečaj I.

Gibanje načela narodnosti posebno z ozirom na slo- vansko politiko preteklega leta.

III.

Za Italijani so prvi na oder stopili Madjari. Zanimajo nas Slovane iz tega obzira bolj nego Lahi, ker so bile njihove razmere veliko več našim podobne, nego italijanske. — V Italiji je vladal od pamtveka povsod edino in izključivo italijanski jezik. Akoravno so bili vladarji iz ptujih hiš, pota-
ljančili so se vsi in nikdar ni v nobeni italijanski državi nikomur na um padlo Lahom ptuj jezik vrivati. Še Avstrija ga je zmirom v časti držala in je še sama lahoniti pomagala, kakor še zdaj to rokodelstvo v Gorici, v Trstu in v Dalmaciji z velikim naduševljenjem pospešuje. Samo minister Bach je imel to „ženialno“ misel počasi tudi lombardo-beneško kraljestvo ponemčiti: vpe-
ljal je zamid tega v srednjih šolah nemški kot obligatni jezik od početka po 3 ure na teden. Glavni germanizatorski general za šole gospod minist. sve-
tovavee Kleemann je rekel enkrat sam saboj zadovoljen se po trebuhu čeh-
ljaje: „Za enim zarodom to je v 300ih letih bodo vsaj v Milanu tako in to-
liko nemški govorili, kakor v Ljubljani ali pa v Zagrebu“. Pa mož se je en-
krat v svojem proroškem duhu vrezal. Bog daj, da bi se še večkrat!

Pri Madjarih je bilo vse drugače, že počenši od sv. Štefana je skoz
stoletja vladal kot uradni in učilni jezik povsod latinski, ponemčevanje pod
cesarjem Jožefom je bilo le mimogredno brez vsega vpljiva in brez vseh po-
slijed. — Prosti narod je bil neumen, gluh in neveden „misera contribuens
plebs“ brez šol in brez vse izobraženosti, plemiči, tako imenovani „korteši“
so se naučili toliko latinskega, kolikor jim je bilo za službovanje potrebno.
visoka aristokracija se je pa odgajala na Nemškem, Francoskem in Angleškem.
temeljito zaničujevaje narodov jezik za same prostake in hlapece. Pesniki
Kaczinczy, Kisfaludy in še pozneje Petöfy so se britko tožili v svojih spisih
zarad te prevelike nemarnosti viših stanov svojega naroda, ali ostali so osam-
ljeni glasi vpijočega v puščavi do nastopa grofa Štefana Szechenyi-a v javno
življenje. Bil je on sijajna zvezda za svoj narod in po pravici ga smejo ime-
novati jegovi rojaki prvega Madjara, kajti on je zdrnil svoj narod iz tega
spanja, da je v nekoliko letih v svoji narodni zavesti iz malega neznatnega
evropskega potočiča narasel hudournik, ki je hotel 1848. in 49. leta vso slo-
vansko okolico poplaviti in ki spet dandenes to isto poskuša, samo da je
v vsem početju zdaj v vednem strahu pred severnim stricem.

Nihče pred njim ni tako v kratkih in tako tehtnih besedah načelo
narodnosti tako natanko izrazil kakor on v deželnem zboru v Požunu 1826. l.
pri govoru za ustanovljenje madjarske akademije.

Akoravno so bile te besede že stokrat in stokrat navedene in to tudi
v naših slovenskih listih, ne držimo za odveč, da jih tu še enkrat ponavljamo.
Rekel je s povzdignjenim glasom svojim svoj materni jezik zaničujočim ro-
jakom: „Zapamtite si to, da ako svobodo desetkrat izgubimo, nam jo vedno
lahko vgođen slučaj nazaj pridobi, ako pa enkrat narodnost svojo zaigramo,
vrnola se ne bode nikdar več!“ Te besede so imele nepopisen vpliv na
zbrano madjarsko plemstvo in od tega časa se začenja madjarski pokret.

V teh besedah je popolnoma naznačeno načelo kakor velja za nas
Slovane v Avstriji, v teh besedah je izražen temeljit protest zoper vse te
nemaške in madjarske neizmerno „liceralne“ postavbe, v katerih nam vse ponu-
jajo: jude in odpravo konkordata, ločenje šole od cerkve in socialno demo-
kracijo samo povsod z malim srmožljivo kje v kakem kotičku skritim do-

stavkom: „Ta vsa obljubljena dežela vas čaka, ali samo s to pogodbo, da po-
prej slovanstvo slečete in da Nemci, Madjari ali pa Lahi postanete“.

Ker se pa mi držimo, ali vsaj morali bi se držati Szechenyi-ovega
načela, nam pravijo, da smo reakcionarci, fevdalci, konkordatoborci, temni-
čarji, črni možje i. t. d., s kterimi ni nobeno sporazumljenje mogoče, besede,
ktere smo še le pred nekoliko časa o nas štajerskih Slovenceh brali v „stari
Pressi“, kajti naši zahtevi so v graškem zboru tako prekomerni! Nismo ve-
deli, ali bi se temu smejali ali bi se jezili, ali prišli smo nazadnje do zak-
ljučka, da za sporazumljenje med takimi „Pressinimi“ možji in nami Slovani
ni drugega sredstva nego: s cepcem po glavi! Tudi stari Palacky je v svoji
zadnji knjižici o Husitih to mnenje izrazil, da ti možje dan na dan bolj
hujskajo in dražijo na boj in to na strašen boj, na drugi natis 30 letne voj-
ske, ktera bode razsajala po celi Evropi in tudi morebiti v Ameriki, da bode
načelo narodnosti rešeno in da bode enkrat pri „prekomernih zahtevih“ to-
liko od dunajske klike „zaželjeno“! sporazumljenje na razvalinah morebiti
polovice Evrope mogoče postalo.

Kaj nam pomagajo vsi prekrasni temeljni državni zakoni z 19. para-
grafom vred, ako se germanizacija še hujše šopiri nego pod Šmerlingom?!
Treba bi bilo, da bi kdo z lesketečimi črkami te evangelske besede Szechenyi-a
nad stolico predsednika v državnem zboru napisal, da bi naši poslanci vedno
v nje zrli, predno glasujejo.

Pa, oprosti dragi bravec, te zlate besede madjarskega rodoljuba so
nas malo preveč stran pota od našega predmeta zavedle, kajti do natančnega
pretresovanja držanja in glasovanja naših poslancev pridemo še le pozneje.

Kako so strastno Madjari jeli praktično Szechenyi-ove besede tolma-
čiti, nam pričajo zakoni o uvedanju madjarskega jezika od 1836. 42. 43. in
48. leta; da so te besede v porabi za druge narodnosti krivo razumeli, nam
priča katastrofa 49. leta in samomor Szechenyi-a. Da se ti možje niso vsled
teh dogodkov in vsled 17letnega pregnanstva iz svoje domovine nič naučili
in nič pozabili, nam pričajo današnji dnevi in da bode tudi pri njih Palacky
pravo prerokoval, za trdno verujemo. Vsem tem madjarskim in nemškim
ustavnjakom in liberalcem veljajo besede, kakor jih je ironično glasoviti fran-
cozki minister pravosodja Danton konventu zagrmel: „Kaj ne, vi hočete biti
ustavnjaki, liberalci, demokrati in ne vem kaj še vse, naučite se poprej, da
bode proti drugim pravični!“

Ob istem času madjarskega narodnega vstajenja se je tudi bil boj za
rešitev Grkov od turškega jarma, ki je bil 1827. leta z bitko pri Navarinu z
vstanovljenjem grškega neodvisnega kraljevstva svršen. Pri tem vstanku in pri
tej borbi je stalo načelo narodnosti še le v drugem redu. Prva je bila tu se
rešiti splošnega barbarskega turškega jarma in na noge sopet pomagati po-
tomkom (?) prvega civilizatornega naroda starega veka. To je bil tudi uxor
tako imenovanih filhelenov, to se pravi izobraženih entuziastov za grško stvar
v vseh evropskih državah mislečih, da je res še mogoče stare Atene od smrti
izbuditi in spet olimpske igre v modo spraviti, kjer bodo Herodoti, Tukididi
Sofokli tega veka nemškim profesorom filologije in Angleškim dijakom iz
Etona in Oksforda svoja nevmrla dela brali. Da so se v teh nadah jako
zmotili, pokazuje to, da nimamo pri današnjem vstanku v Kreti nobenih filhe-
lenov več, da pred 40 leti tako navdušeni Nemci, Angleži in Francozi so zdaj
naj večji protivniki tega junaškega boja, kajti dandenes stoje Grki popolnoma
na principu narodnosti, vsled kterega jim je že Angleška odstopila jonske
otoke in vsled kterega zdaj zahtevajo Kreto z drugimi manjšimi otoki, Te-

Listek.

Objektivna kritika.

(Dalje.)

Bojimo se, da poreče modri potomec z glavo majaje in z ironičnim
smehom na porednih ustniah: „moji slavni dedje so bili vendar pravi otroci,
ako jih še objektivneje sodim, a nekteri med njimi so bili pa tudi prave
zvite lesice“. Ako bi ta modri potomec tudi mogel brati vse tiste poštene
in krepke sestavke, kteri so bili temu ali onemu časniku poslani pa ne spre-
jeti, ker so se prenabrušeni zdeli, potem bi imel svoji sodbi že mnogo več
podpornih dokazil; ali ker slavni, zdaj še nerojeni mož tega ne bode mogel
čitati, prosim ga, da ne prezre teh mojih besed, ako mi jih slavno vredni-
stvo ne izbriše, predno se natisnejo, teh besed, ktere če jih bode popolnem
razumel — v 100 letih, kaj se ve? — budile mu bodo vsaj nekoliko suma,
da pri nas v današnjih časih ni vse tako, kakor se na papirju bere. Slavni
prihodnji mož, ki si še nerojen, ko imam jaz še petero otrok! ako bodeš
imel um, glej da bodeš razumel.

Rekel sem, kako se pri nas vedno in vedno poudarja, da je treba
samo stvar presojati in osobi privoščevati večni mir in pokoj, akoravno se
tisti sami, kteri to naj bolj priporočajo, kedar koga zgrabijo ali kedar bra-
nijo sebe ali svojo misel, najmanj drže tega pravila, ktero hočejo, da biroke
in jezike vezalo vsemu svetu razen njih. Niso li to preroki, kteri velé: „po-
slušaj me, ne gleda me?“ Ali ti možje prav uče, ali prav delajo? Brez strahu
si upam reči, da delajo bolje nego uče, kajti njihovo početje časi vendar
spravi kako resnico na dan in pred altarjem svete resnice morajo brez usmi-

ljenja v prahu ležati vsi osobni oziri, a njihov uk je bos, dela škodo resnici,
a ne koristi nikomur razen tistim, kterim se prizanaša, ako tudi bi se jim
morda ne smelo.

Če premislimo, kaj je oseba, kaj nje čin, kterega kritik preiskuje,
vidimo, da oseba je človek s telesnimi močmi in dušnimi krepostmi, poleg
drugih: z razumom, pametjo in svobodno voljo v značajno-odlični posebnosti,
ter da, kar ta oseba koli počenja, vse je porod nje dušnih in telesnih moči
v tej značajni posebnosti. Oseba je toraj s svojimi čini tako zvezana, da
kakor se ne da senca odrgati od telesa, tako se ne more ločiti oseba, vsaj
nekoliko njenega bista ne, od tega, kar je storila po svojih telesnih in duš-
nih zmožnostih ter posebnostih. Toraj največkrat, skoraj nikoli z najboljšo
voljo ni mogoče zgrabiti čina, da tudi na osebo, vsaj na en del osebe, ne bi
udarec padel vsaj po strani, če ne čisto naravnost, poleg naštetih vzrokov
tudi zato ne, ker je človeku toliko nečimernosti navadno že prirojene, da on
tudi v samem neosobnem grajanju svojega dela, posebno če ima to
grajanje malo dovtipme „bobove slame“ ali kaj popra in soli na „jajcih v
meklo kuhanih“, nahaja osobno žaljenje, ter da svojega čina celo ne dá rad
presojati, ako se mu ne hvali. Če to lastnost res nahajamo pri vsacem člo-
veku in narodu, vendar vidimo, da jo imajo otroci več nego stari ljudje, da
je imajo mladi, v omiki vrha še ne dorasli narodi — toraj Slovenci kakor
tudi Slovani sploh — več nego popolnem izobrazena ljudstva. To je tako
očividna resnica, da se nikakor ne da tajiti, a ta resnica vendar ne sme nič
brigati modrega očeta, kedar uči in kaznuje svoje otroke, niti ne sme brigati
kritičnega pisatelja, kteri na celoto gledač zameta in graja posameznike, če
jo graje vredni. Ako bi se kritik toliko ne emancipiral, da bi se postavil na
to stališče, bolje bi storil, da vse svoje kritično orodje v dimnik obesi, ker

salijo, Epir, Tracijo in Macedonijo noter do Carigrada. Toraj imajo dandenes Grki tako imenovane: zgodovinske narode in države za zaklete neprijatelje in obča simpatija jih spremlja samo v Italiji, po vsem slovanskem svetu, v severni Ameriki in tudi grot Bismark ima svoje dopadenje nad njihovim gibanjem. Rešilo se bode Grštvo izpod turškega divjstva gotovo, kadar se bode splošno iztočno pitanje rešavalo in enkrat za vselej za stalno rešilo.

Ravno tako je prišlo pri vstanku Belgijancev 1830. leta načelo narodnosti še le kakor drugo na vrsto, prvo je bilo versko pitanje, kajti protestantovski Holandeži so preveč zatirali svobodo katoliške cerkve, ktere so skoraj vsi Belgijanci morebiti naj zvestejši sinovi v Evropi. Ali kačilo in srdilo jih je tudi vrivanje in siljenje holandskega jezika spodrivaje taki kulturni jezik kakor je francoski. Narodno načelo je še le z vso pezo na oder stopilo, ko je bilo belgijansko kraljestvo že skoraj od cele Evrope priznано. Začeli so se Flamanci, kterih je blizo do treh milijonov, boriti soper siljenje francoščine v vse urade, vse šole in v obče v vse javno življenje. Ta boj je našim slovanskim odnosjem tako podoben in sličen, tako zanimiv in nam tako malo znan, da mislimo prihoditje obsirnejše o tem govoriti. (D. d.)

Narodno gospodarstvo.

Ali bo šla princ Rudolfova železnica po slovenski zemlji ali po laški?

(Dalje.)

Razne dolgosti omenjenih črt primerjaje razvidimo da poteza črez Predel s stransko vejo od Koborida do Vidma trgovini naj bolj skrajša pot na Italijansko in do jadranskega morja (v Benetke in Trst).

Res je, da bi hlapon na potezi črez Predel moral 492' više hoditi, da dospe predelski predor (kot črez protabelsko sedlo); res je, da bi se po načrtu na obeh straneh predora cesta (kacih 3-7 milje dolga) vzdigovala od $\frac{1}{35}$ — $\frac{1}{40}$. To večje vzdigovanje predelske ceste memo niže potabelsko toliko ne zda, da bi bila voznina n. pr. od Trsta do Beljaka posebno zvišana. Ozi-
raje se na račun, kterege je napravil inženir Wild za naklonjeno cesto prek Gioviskega prelaza med Pontedecimo in Buzallo (na sev. strani od mesta Genove) znašala bi voznina od Trsta do Kokavega črez Potabel 15 $\frac{1}{2}$ krajcarja, črez Predel pa le 12 $\frac{1}{2}$.

Z narodno-gospodarskega in trgovskega stališča se očitno kaže velik dobiček, ki ga Predelska črta obeta. Koliko voznine se bo prihranilo, ako gledé na razloček med voznino črez Potabelski prelaz in ono skoz Predelski predor pomislimo, da bodo severne dežele po princ Rudolfovi železnici pošiljale v južne kraje nezmerno množino blaga, in dobivale drugo od tam. To pa kakor za vse dežele sploh je posebno važno za Koroško, Štajersko, gorensko Kranjsko in severno in vshodno Tirolsko, ker ravno tim deželam se bo po novi železnici odprla jako živahna kupčija. Zlasti železnino in svinčenino, les in lesenino in druge poljske pridelke bodo po njej pošiljali. Z rečenim blagom pa je le kupčija na debelo posebno izdatna, ker na drobno cent rečenega blaga ima samo na sebi le malo vrednosti. Kupčija na debelo se pa tem bolj oživlja in daje tem več dobička, čem cenejša je voznina in čem bolj razprostrano je njeno tržišče.

Naprava železnice bi veljala po računih dotičnih inženirjev toliko goldinarjev:

Črta od Kokavega črez Predel do Gorice (z drugim tirom ali kolo-
vozom v Predelskem predoru in poleg Rabelskega jezera) bi veljala 19,445.000 gld.; od Gorice črez kraško Dolino (Vallone) do Trsta pa 3,304.000 gld.; tedaj 22.749.000 gld. za 19 $\frac{1}{4}$ milj.

Črta od Kokavega do Trbiža 2,173.500 gld.; od Trbiža črez Potabelsko sedlo do Vidma 19,000.000 gld.; tedaj 21,173.500 gld. za 13 $\frac{1}{2}$ milje. Po tem takem bi naprava črez Predel veljala na vsako miljo 1,180.000 gld.; črez Potablo pa 1,560.000 gld. Da bi se temu proračunu ne podtikala enostranost, denimo da bi naprava za vsako miljo pri obeh železnicah bila enako draga. Pri vsem tem bi vendar poteza črez Predel dosti manj veljala kot Pontabelska. Od Kokavega do Koborida bi bilo namreč le 7 milj po enaki ceni ceni, od Koborida črez Staro-mesto do Vidma bi pa 5 $\frac{1}{2}$ milje dolga

črta po proračunu inženirja Grubišiča le 2,100.000 gld. veljala. Te naprave bi naša država prevzela le mali delež, ker oddelek od Koborida do Stupice na italijanski meji je silo kratek. Res da bi to tudi potabelski črti lahko v dobro šteli, ker bi tudi pri njej avstrijska vlada prevzela na svoj račun le kratek oddelek od Kokavega do Potabla (5 $\frac{3}{4}$ milje). Pomisliti pa je, da bi železnica od Potabla naprej le po tuji zemlji tekla, da bi bila za vse zahodne avstrijske dežele prevažna železnica princ Rudolfova s svojim južnim oddelkom v tujih rokah, da bi bila za naše cesarstvo prevažno avstrijsko pomorje od nje preveč oddaljeno; cela Primorska bi bila od živahne kupčije, ki se bo razvijala vsled naravnih razmer po princ Rudolfovi železnici, skoraj popolnoma izključena.

Kakor se vsako delo pred ali posled lahko izdela, tako se pri raznim počenjanji tudi železnice hitro ali pa le počasi zidajo. Naj bi se črta previdno razdelila in začeli posamezni deli ob enem obdelovati: v treh letih bi bila cela železnica dodelana. Tudi predelski predor — 6588' ali 10988' dolg — bi dela nikakor ne zakesnil; kajti enaka dela po drugih deželah pričajo, da se 1000' dolg predor v dveh letih lahko izvrta. Tem lažje bi pa v omenjenem času predrl Predel, ker predor bi držal skoz kamenje, ki se svedru zlo ne ustavlja. Natančne preiskave kažejo slednjič na drobno prednosti Predelske črte pred Potabelsko, če se po tehničnih in zlasti po geoloških razmerah med seboj primerite.

Iz vsega tega sledi:

1) Najkrajša pot med Koroškim in severno Italijo pelje od Kokavega črez Predel, Koborid, Staro-mesto v Videm.

2) Črta črez Predel proti jugu naj bolj vstreza potrebam vseh zahodnih avstrijskih dežel namreč: Koroške, Štajarske, gorenske Krajnske, avstrijske nadvojvodine, Moravske in Česke.

3) Jedina ta črta veže omenjene dežele z južnimi pokrajinami našega cesarstva.

4) Naprava predelske ceste bi ne veljala več kot ona črez Potabelsko sedlo; razne tehnične kot geološke razmere Potabelski črti nikakoršne prednosti ne dajo, tudi bi se delo nikakor dalje ne zakesnilo kot pri potezi črez Potablo; in voznja bi črez Potabelsko sedlo nič cenejša ne bila.

5) Poteza črez Predel bi s kratka stransko vejo ob enem sklenila po samostojni na domači zemlji sezidani železnici imenovane avstrijske dežele z dvema najglavutnišima lukama ob jadranskem morji.

6) Le predelska črta bi tudi na jugu tako ostudno sebično dobickarijo po večem odstranila. (D. d.)

Dopisi.

Iz Ljubljane. 19. aprila — X. — Dan je danes tako lep, da se ga ni moči zavžiti. O veliki noči, najkrajšem godu vsega leta, človek s pomladno naravo vred čuti nekako prerčenje na sebi. Davi je bilo solnce posebno čisto, zrak posebno čvrst in bister, ptiči posebno glasni. Blaga jutranja sapa me izvabi na sprehod. Kogar sem izmed Slovencev srečal, vsak je bil posebno vesel; kogar sem videl izmed nemškutarjev, vsak je ušesa klapasto držal in šobo napenjal. Zapazil sem najprvo s hitrimi koraki, kakor je zmirom njegova navada, mimo mene iti osivčlega in samega naše razkaznega očeta D... .., ki je bil tako zamišljen, da nikomur ni odzdravil, kakor sploh uljudnost ni njegova slabost. Za njim priteče okrogel korarček, debel kakor Reinecke Fuchs, ko so ga bili do kože ostrigli. Tako hitro je menceal za D... ..om, da tudi on ni utegnel odzdraviti nikomur, akoravno sicer ni slep za kape in klobuke, kteri se pred njim vzdigujejo z glav. Od druge strani prileze gladki L... .., učitelj na normalki, kteri je tako pri-mär, da je bil svoja okna razsvetlil konkerdatovemu padcu, akoravno je duhoven. Vsi trije se v resnem pogovoru ustavijo v Latermanovem drevoredu, in kmalu od vsih strani k njim pritekó: dr. E... .., dr. St... .., K... .., profesor K... .., uradnik in vrednik Dimce, kteremu se je bil obraz posebno v eno stran obésil, F... .. in nekaj drugih. Vsak je imel temno in zgrbavščeno obličje. Povprašam nekoga izmed mimo gredočih, kaj ti možjé imajo? Odgovori mi, da sentimentalno eden drugemu olje vlivajo v svoje goreče rane

bi resnice ne smel govoriti a hvaliti ne bi mogel, če je pošten, in tako bi vsaka stvar občepela tam, kjer je čepela v začetku.

Ali tudi kritik je samo človek; tudi on ima toraj človeške slabosti. Če je premalo bistroumen ali učen, gotovo vselej prav ne pogodi napake ali prednosti presojevane stvari, ter jej ne more seči do korena. Tedaj te dve lastnosti kritik mora imeti, a poleg tega, naj si bode še tako oster, mora posebno tudi imeti največje spoštovanje do resnice, in braniti se mu je strasti, kar se koli more, a poleg tega vendar sme biti brezoziren, kolikor hoče, ker to je njegova dolžnost, ktero mu nakladajo viši oziri, kterih je treba vsakemu pravemu kritiku, kajti sicer ni vreden tega slavnega imena. Če so pri njem združene vse lastnosti, ni se bati, da ne bi hrepnel po objektivnosti, t. j. po resnici, ktere morda vendar vselej ne doseže, ker je vsako človeško delo nedovršeno; ali njegov trud je vendar zaslužen, kajti če nas tudi ne privede pred sami prestol resnice, pa nas vsaj kolikor toliko njemu bliže primakne.

To je namera prave kritike. Kaj pa zahteva med nami zdaj samoblastno vladajoči nauk o tisti neosobni objektivnosti, ktera se edina priporoča? Jasno je, da zahteva mnogo več, nego se kaže na prvi pogled: on posrednje ukazuje molčati tudi o sami stvari, ako je ni mogoče hvaliti, ker bi se osoba utegnola razžaliti že samo s tem, ako se do nečesa ne povzdigava nje početje. Po neosobni objektivnosti, ktero naši preroki za edino zveličavno priporočajo, ne bi celó deželni sodniki smeli loviti in kaznovati ubijavca nego samo uboj uklenoti in posaditi na zatožno klop. Po strogi logiki naših učiteljev bi Tkalac bil skoraj neobtesan, zarobljen opravljevec, ker je Kvaterniku v obraz povedal vse krasne čine drage njegove osebe, a blagi Kvaternik bi bil mučenik. Ako bi kak časopis presojal početje naših državnih poslancev, ker so glasovali za dualizem, moral bi ali molčati ali pa po stro-

gem nauku slovanskih prerokov o priporočani objektivnosti, po kteri se je osebe čisto ogibati, takole soditi: glasovanje samo na sebi ne more biti ne dobro ne slabo, kajti vstati ali obsedeti, reči: „da“ ali „ne“ — samo na sebi ni ne dobro ne slabo; ali če se pretehta, da je to glasovanje pritrdilo, naj se avstrijski Slovani magjarijo in nemčijo, treba je priznati, da bi boljše bilo, ako bi tega glasovanja na Slovenskem vsaj ne bili zvedeli, in ker je samo to glasovanje krivo vsega, kar izvira iz njega, pošljimo mu neusmiljeno nezaupnico, o poslanceh pa molčimo, da ne bomo osobni.

Ali pa naši modrouki v resnici zahtevajo, da bi se tako presojevalo? Sami od sebe proti drugim ne, ali od drugih proti sebi in svojim gojencem gotovo zahtevajo, vsaj po doslednosti svojega načela; ako so ga dobro premislili, in menda so ga premislili.

Kaj pa mi zahtevamo? Morda zahtevamo, kedar kritik govori o u-metnosti kake gledališke igralkke, da je treba tudi povedati, koliko bogatin-
cev in knjezov je že ljubila, kolikokrat je h kerstu poslala itd? Tega ne zahtevamo ne mi, ne nobeden pameten človek; ali to zahtevamo, da gledališki igralki smemo reči, naj te ali one igerske naloge več ne prevzame, ker ima premočan ali preslab glas, premalo ali preveč resne dostojnosti zanjo, ker je prešibka ali prezajetna, premlada ali prestara. Toda ženski reči, da je prestara? — Vse nič ne pomaga! Reči se mora, kedar je treba. Resničnost je dolžnost, uljudnost ne. Mi ne zahtevamo preveč, akoravno gotovo zahtevamo obilo več, nego nam je zdaj dovoljeno, ker zahtevamo, da kritika, ktera skoraj ne more biti čisto objektivna, mora vendar vsaj tiščati k tej objektivnosti, mora se tej objektivnosti bližati, a poleg tega vendar naj ne bode presramežljiva nego neboječa, ako je treba celo smela — naj udari tudi osebo, pa samo tisti del, toda ves tisti del osebe, kolikor ga je s presoje-

den drugemu brišejo nemškutarske solze, ker sta jih naglo zaporedoma zalela dva skleca udarca. Prvi je, da 17. dan t. m. slovenski mestni očetje niso po nemškutarskem zahtevanju iz prvega volilnega razreda za mestni odbor sunoli 5 korarjev, kar nemškutarjem nareja veliko preglávicó, ker bodo malhu nove volitve za mestni odbor: 11. maja za tretji volilni razred, 12. za drugi in 14. maja za prvi razred. Da ti gg korarji ne diše po Z. kn, ti treba pripovedovati. A drugi mnogo mnogo hujši udarec je — —. Pripovedovalec še ni utegnil izgovoriti, ko zaslišim obupne besede, ktere je govoril eden izmed nemškutarjev: „o ti naše desno oko; ti, ki imaš imé, karkoršno se ti v resnici spodobi, ker si videl vselej vse, kar časi mi nismo zapazili; o ti čuvaj naše moči in neusmiljeni stražnik vsake stopinje naših nasprotnikov; ti naš najhrabrejši in najkrepkejši vodja pri volitvenih bitvah; ti, ki si skrbel, ako si bil mogel, če je v narodnem taborji miš zavilila, da se je na Žabjaku začela ogromna preiskava, in da se je zagnal strašen hrup po „Laibacherici“, „Triesterici“, stari in novi „Pressi“ in po „Tagesposti“, kakor bi rjulo po Ljubljani sto srditih levov; ti naša nabrušena sekira, s katero smo sékali narodno trnje; ti naša slavna motika, s katero smo izkopavali narodni osát; ti naša žegnana pralica, s katero smo pléli prokleti narodni plevél; o ti naš Videc, ki si vse videl, samo tega ne, da tvoji službi v Ljubljani grozi strašni Kavs: kaj nam je početi brez tebe?“ — Komaj ta izgovorí, že vsi začno prah metati na svoje glave in v zboru ponóvé njegove zadnje besede: „Kaj nam je početi brez tebe? Gorjé nam, stokrat gorjé! Ali bode Kavs narodnjake tako kavsál, kakor si jih ti zgal; tega še ne vemo, kaj dobimo, ali vemo, kaj smo izgubili!“ — Jaz poprašam: kteri je ta Videc, ker tega imena jih je mnogo v Ljubljani? Moj pripovedovalec mi odgovori: policijski komisar, ki gre v Trst od nas, kamor namesti njega pride g. Kavs, rojen Ljubljánčan, in zato je obče veselje v narodnem, a jok in škripanje v nemškutarskem taborji. Jaz rečem: v Trst, kjer bode moral biti tako mirna ovca, kakor je Bach, ki je v Ljubljani Slovencem dajal toliko opraviti? Kako je to? On mi odgovori: ta reč ni še prav jasna. Denes se šéptá to, jutri drugo. Za zdaj vam morem samo to povedati, da ga v Ljubljani ni nemškutarja, kteri ne bi rekel, po vsem obrazu solzán: „o Bog, tvoja roka je težka! S čim smo zaslužili, da nas tako tepeš, in sicer zdaj, ko so volitve pred pragom? — Da ga ni Slovenca, kteri ne bi rekel: čast bodi Bogú, ki nam je odvzel to trnovo šibo!

Za poslednji občni zbor izobraževalnega tiskarskega društva, v katerem je g. Blaznik izvoljen za prvosednika, bil je „Laibacheričin“ vrednik Dimec za berilo naimenil sestavek: „die Bildung und die Bibliotheken“. Ker se ta spis tam zaradi prepoznege časa ni mogel brati, kakor Dimec sam pripoveduje v „Laibacherici“ (18. dan t. m.) zato ga je natisnol v svojem sabotnem listu. V tem sestavku so besede: „es gibt auch exklusive Kreise, die bei ihrer Lectüre mehr auf die Sprache, in welcher ein Werk geschrieben ist, sehen, als auf den Inhalt. Sie kommen mir vor, wie geistige Asceten, sie setzen sich lieber dem langsamen geistigen Verhungern aus, als dass sie das Brot annehmen würden, das ihnen die Hand des Fremden bietet“. — Dimec torej Nemce imenuje tujce! To hočemo za ugodne prilike pomniti. Da ima Dimec toliko takta, kolikor volk suhe govedine, to je znano vsaj nam, če vladi ne; ali da bi si kaj takega upal govoriti v čisto slovenskem društvu, ktero šteje med 40 člani samo 6 Nemcev, to je vendar odveč! Tiskarji naši imajo značaj in razum, in zato smo preverjeni, da bi mu bili pri teh besedah zvižgali, ako bi jih bil res bral.

Iz Peterburga se nam piše: V zadnjem listu sem Vam obljubil naše železnice natanjko popisati. Evo Vam tu nekoliko vrstic o tem.

Sledeče linije so dogotovljene, tako da se že ljudje in blago vozijo po njih; samo tista iz Tule v Kursk se za ljudi še ne rabi, ampak samo za blago; tele so:

Iz Moskve v Peterburg, ki meri 604 vrste: iz Moskve v Nižji - Novgorod, meri 410 vrst; iz Moskve čez Kjezan in Kozlov, v Voronež, 561 vrst; iz Moskve čez Tulo, v Kursk, 501 vrsto; iz Moskve v Troicko-Lavro, 66 vrst; iz Peterburga v Varšavo in od tod do avstrijske meje in pa iz Kovna do pruske meje, 1267 vrst; iz Peterburga v Peterhof, 51 vrst; iz Peterburga v Čarskoje-Selo, 25 vrst; iz Tavastahusa v Helsingfora 102 vrsti; iz Odesa v Balto, 203 vrste; iz Bromberga, na pruski meji, do Skiernievic postaja na št.

vanim činom tako zapletenega, da se drugo od drugega ne more ločiti, a kolikor ga ni v presojevanim činom nič v zvezi, mora ostati nedotaknjen, akoravno kopa nedolžnih dovtipnic po vrhu ne škodi ne kritiki, ne tistemu, kterege kritika zadeva. Jaz toraj ne zagovarjam niti krivične, niti strastne niti prevzetne kritike, a še manj zagovarjam nezaslužen, nepotreben hvalo, ktera ena sama dostikrat mnogo več podere nego 10 preostrih kritik.

Teh načel se držé in so se od nekdaj držali vsi pametni narodi, kteri vedó, kaj hočejo in kaj delajo; tega načela se mislim tudi jaz držati, ako mi kdaj pod peró pride kaj takega, kar sem sposoben presojeti; držati se ga mislim celó, kedar bi kterege izmed staromišljevcév položil na rešeto, in če bi si bil njihove nevolje ali še kaj hujiga popolnoma svest; in drží se ga tudi ti, slovenska mladina, kedar ti moči dozoré! Ne bodi te strah sentimentalnega zdihovanja po zlati zlogi, miru in spravi, po blagi edinosti: iz tega zdihovanja bomo slab kruh pekli. Kolikokrat se zgodi pri nas, da kdo kaj napačnega naredi, in če potem drugi zaupijejo nanj, pa jim začne očitati, da oni razdirajo mir in spravo; toda pameten človek dobro vidi, kdo je kriv hrupa, ali jastreba, ktere med kure plane, ali kure, ktere nanj zakričé. V glavnih stvaréh: v ljubezni do naroda in domovine, v poštenosti, v resnicoljubji, v boji zoper svoje nasprotnike smo in moremo biti vsi složni, a v drugih rečéh smo in hočemo biti vsi svobodni. V današnjih časih nikogar več ne plašijo na dolgo nit privezani loparčki s črnimi križi po sebi, pobeljene črepinje in stari slamniki, kar nekteri razbešajo po svojih njivicah, da bi jim kritični vrabci ne hodili prosa pit. Vrabci so zvite živali, ne bojé se niti pobeljenih črepinj, niti raztrganih slamnikov. Obudil se je med nami nov duh, v katerem se je treba poganjati ali pa — odhajati! M. B.—č.

peterburgsko — do avstrijske meje in iz Varšave v Brest-Litevski 669 vrst; iz Kienska v Moršansk (ta železnica, lanskega leta odprta, je bila prva, pri kteri so služabniki narodno oblečeni); iz Kozlova v Moršansk, 102 vrsti; iz odesko-baltajske linije v Piraspól-Bender, 42 vrst; iz Balte v Olvispól (linija baltajsko - harkovska); iz Kostova na Donu čez Aksaj in Novo - Čerkask v Gruševsk, 12 vrst; od Volge do Dona, 72 vrst; iz Rige čez Dünaburg, v Vitebsk, 506 vrst.

Več teh železnic bode še le potem pravo važnost za Rusijo dobilo in veliko dobička tistim dajalo, o čijih stroških so narejene, kedar bode še druge dodelane. Tista iz Moskve v Nižji-Novgorod je, res, že zdaj važna za kupčijo, pa še bolj bode, kedar bo napravljena uralsko-sibirsko-kitajska. Važnost moskovsko-peterburgske železnice se je pomnožila letos s tem, da so se odprle nektare linije, ki drže v rodovitne južne kraje. Cesta iz Peterburga v Varšavo za kupčijo posebne važnosti nima pričakovati; toliko imenitnejša je v stratežicnem obziru; ona varuje naše zapadne meje. Še imenitnejša pa bode v tem obziru takrat, kedar bo orelsko-vitebska dodelana; kajti onda bode Varšava s središčem naših moči — Moskvo, bolj zvezana. Naj bolj goste so naše železnice v tambovski guberniji, in to po pravici: Moršansk in Kozlov sta naj rodovitnejša okraja cele matere Rusije.

Čeravno ne dolga, pa vendar imenitna v kupčijskem in vojaškem obziru je železnica, ki pelje iz Balte v Odeso. Po njej dohaja zdaj že jesen žito v Odeso, pred je moralo zime čakati ali pa se je dolgo po stepnem blatu prevačvalo. Kar se tiče vojske, more oddelek, ki stoji v Balti ali Benderu, Odeso braniti zoper sovražnika, ki pride po morji, in ob enem Turčiji pretiti; pozicija njegova je tedaj ofensivna. Tudi zdaj ni treba, da se toliko materiala v Odesi riskira, ko pred, ko je moralo vse tu biti. Kratki, pa imenitni za kupčijo ste železnici iz Rostova v Gruševsk in od Volge do Dona; ta zato, ker se blago iz Volge do Dona po njej prepeljava, da gre potlej po Donu do Črnega morja; una pa ker pelje v take kraje, kjer se premog koplje. Ta železnica gré čez vrlo obljudene in bogate kraje. Naredil jo je g. Poljakov v štirih mesecih, čeravno je nekaj na pilotih delane. Linija od Volge do Dona naj več dobička daje vseh ruskih železnic. (D. d.)

V Ljutomeru, 17. aprila. Fr. T.—k. Gosp. dr. J. Ploj je, kakor načelnik okrajnega zastopništva pred veliko nočjo svojo dolžnost vršil in je obiskoval vse šole svojega okraja pri semestralnem izpitu, kakor v Cezajnovih pri Mali nedelji, v Veržeji in pri nas. Pozorno je pazil in motril, koliko je pri tem pravega učenja in izobraževanja mladine, koliko pa mehaničnega vcepljenja „ad majorem germanisationis gloriam“. Osvedočil se je, da so več ali manj z večine (ne vse) naše šole še vedno po starem kopitu same umetne zalege za pomnoževanje grmanskega plemena; izpitaval je povsod sam nekoliko, in zapazil je, da se nekim trdo slovenskim otrokom še zmerom po starodavnem običaji nemška slovnica v glavo vbija. Tudi niso učitelji pri vsi dobri volji z večine svojemu jeziku v slovniški in literarni zadevi popolnoma kos v toliko, kolikor bi mi imeli od njih zahtevati. Oni se izgovarjajo na preparandijo, kajti vsak učitelj kolikor slovenskega zna, moral se je kot rodoljubljen samouk „privata diligentia“ sam naučiti; preparandija se zopet izgovarja na svoje povelje odzgor; odzgor se zopet izgovarjajo na neizobraženost našega jezika in na neznanje učiteljev zastran jezika; Giskra se zopet izgovarja, da nima pri vrednjenji vradnij zadostilnih sil pri rokah, da bi slovenščino mogel vpeljati; uradniki se zopet na šole izgovarjajo, da ne znajo jezika, ker se ga niso nikdar učili, in tako gré dalje v tej meri to izgovarjanje drug na drugega. Nek šaljiv, drugač jako pošten Nemec mi je rekel, da je to: „gegenseitige Entschuldigungs-Versicherungsanstalt wegen Unkenntniss der nationalen Sprache“, — ktera ima svojo glavno agencijo pri ministerstvu v Beču in podružnice ali filiale po vseh mestih in trgih slovanke Cizlajtanije. Tako se v enomer v istem kolobaru že 20 let poprej brez 19. paragrafa, zdaj pa ž njim brez vse spremembe vrtimo; to je stari „circulus viciosus“ iz kterege nas gotovo ne bode rešili niti Beust, niti Giskra in niti naši poslanci, ki imajo kakor nekdaj starogrški olimpiški zmagovalci svoje glave z lavorikami 19. paragrafa ovenčane. — Pri nas v Ljutomeru je bilo v tej zadevi mnogo boljše, ker so večidel učitelji samj domorodni, in ker si sami prizadevajo v kolikor morejo in v kolikor, kar je glavna stvar, **smejo**. — Imamo tudi k glavni šoli prislonjen razred neke tako imenovane realke, kjer so bili nekdaj 3 učenci (tres faciunt collegium), zdaj sta pa samo dva (!!!) trda Slovenca (toraj še „collegium-a“ ni več). Učitelj njun je nek gorišk Slovenec, kterege ne poznam pobliže, in o katerem nekteri trdijo, da je jako učen mož. Jaz samo to vém, da drži izpod svojega dostojanstva kterikrat ktero o slovenskem jeziku spregovoriti in da imenuje vse naše narodno gibanje „lauter Schwindel“ (kaj ne, čisto nova in originalna ideja učenega gospoda profesorja!?) Ta dva učenca sta bila dresirana kakor papige; odgovarjala sta na vsa nemška pitanja, kakor mi nekdaj iz povestnice, ko smo bili vprašani: „Was hat Maria Theresia kaum?“ Pa smo urno in točno na to za-rožljali: „Kaum hat M. Th. die Regierung angetreten, als“ itd. — Pitana dečka, postavim: kaj je skelet in termometer, sta izvrstno po nemški odgovorila, šlo jima je kakor v mlinu; ko ju potem Dr. Ploj vpraša, da bi mu vse to po slovenski razložila, kaj vendar pri vsem tem razumevata, gledala sta dečka, da se po kmečki izrazim, kakor teleti nova vrata. Fiat applicatio! Ta naša tako imenovana realka nas stoji na leto 600 gld. Nemškutarji in Nenemškutarji pa vsled tega modrujejo, da bi bilo veliko pametnejše, ako že mora biti germanizacija, da bi se dečka vsak z eno štipendijo od 300 gld. v Gradec ali v Beč na realko poslala k pravim nemškim profesorjem, kjer bi se boljše nemščine in poleg tega kot v večih mestih nego je naš Ljutomer še kaj drugega koristnega naučila. Povdaril sem poprej, da je glavna stvar, ako učitelji s mejo slovenščino pospeševati, ker ako so domorodni, morajo biti zmerom na pske od svojih viših oblasti pripravljeni. Lansko leto vam je bil 5. in 6. maja šolski svetovalec g. Močnik iz Gradca tú: Komaj v Ljutomer stopi, primejo se ga od vseh strani nemškutarji in mu britko tožijo, da hočejo tukajšnji učitelji celo glavno šolo posloveniti, nemščino pa popolnoma iztisniti! G. šolski svetovalec vsled tega ves prestrašen, da ne bi se